

Evrim Teorisi Tanrı İnancını Dışlar Mı?

Fatih ÖZGÖKMAN*

Özet

Charles Darwin tarafından ileri sürüldüğü şekliyle evrim teorisi, pek çok insan için günümüzde ateizm ile eş tutulur hale gelmiştir. Özellikle Richard Dawkins gibi naturalist evrimciler, evrim teorisinin bilimsel olarak Tanrı'nın var olmadığına bir kanıt olduğunu ileri sürerken, Behe gibi yaratılışçılar da evrimin hiç gerçekleşmediğine dair iddiayı savunmaktadırlar. Bununla birlikte evrim teorisinin bilimsel olarak gözlem ve deney sınırları ötesinde nasıl metafizik bir çıkarımda bulunduğu tartışmaya açıktır. Makalemiz tüm bu yaklaşımları tartışmakta ve evrim teorisinin Tanrı inancını dışlamadığını ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evrim, Tanrı, Yaratılışçılık, Naturalizm, Teizm, Ateizm

Does the Theory of Evolution Excludes the Belief in God?

Abstract

Theory of evolution put forward by Charles Darwin is considered today by many people to be atheism. While naturalist evolutionists like especially Richard Dawkins assert that theory of evolution is scientifically an argument of non-existence of God, creationists like Michael Behe defend the claim that evolution has never been. However, it is open to debate how theory of evolution could bring out scientifically a metaphysic conclusion beyond of boundaries of observation and experiment. Our article discusses all of those approaches and suggests that theory of evolution does not exclude belief in God.

Keywords: Evolution, God, Creationism, Naturalism, Theism, Atheism

1- Giriş: Teleolojik Delil

Tarihin en erken dönemlerinden beri felsefe ve din, evrenin sahip olduğu gözle görülen düzen ile bu düzenin yöneldiği canlı hayatın varlığında kendini gösteren gayeye dikkat çekmiş ve bunu Tanrı'nın varlığı için en önemli delil olarak kullanagelmıştır. Çünkü insan aklı ne düzen ne de gayenin kendi kendine ortaya çıkabileceğini kabul eder. Öyle ise bu evrensel düzen ve gaye, ancak Tanrı'nun yaratma eyleminin bir sonucu olarak düşünülebilir. Ancak Darwin tarafından ileri sürülen evrim teorisi, canlıların Tanrı tarafından bu gün oldukları gibi bağımsız türler olarak yaratılmadığını aksine belki de ortak bir atadan doğal seçilimle

* Yrd. Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi.

evrimleşerek gördüğümüz türler haline geldiğini iddia eder. Bu teori, biyolojik evrende görülen düzeni, canlıların hayatta kalma mücadelesinden başarılı çıkmak için çevreye uyum çabalarıyla ortaya çıkan bir değişim olarak açıklar. Ayrıca böyle bir değişimin de gerçekleştirilmeye çalışıldığı bir gaye veya kendisine doğru ilerlediği bir amaç da söz konusu değildir. Bu nedenle evrim teorisi teleolojik delilin öngördüğü yaratılış ve dolayısıyla yaratıcı fikrine karşı ciddi bir problem teşkil etmeye başlar. Darwin sonrasında evrim teorisi ateist ve materyalist felsefelerin temel dayanağı haline getirilir.

Bununla birlikte teleoloji fikri, sağduyulu her insanın kolay yadsıyamayacağı şekilde gözlemlenen olguların gözlemci için taşıdığı anlamın bir ifadesidir. Zira gökyüzünden başlayarak yeryüzünün mevsimler ve aylar gibi zaman dilimlerinde en açık şekilde görülen düzeni Platon, "*Yasalar*" kitabında, tanrıların varlığını göstermek için anlaşılması çok kolay bir kanıt sayar.¹ "*Gökyüzü üzerine*" kitabında Aristo, gökyüzündeki cisimlerin hareketinin düzenliliğini bizzat yıldız gözlemlerine dayandırır.² "*Metafizik*"te bir düzen koyucu olmadan düzenin kendi başına ortaya çıkamayacağını, ordu düzeninden sorumlu bir komutanın var olmasının gerekliliği ile açıklar.³ Aynı şekilde sadece düzen de kendisinden herhangi bir gaye beklenmeksizin var olmak için eksik bir durumda kalır. Bu nedenle düzenin hizmet ettiği bir gayenin bulunması gerekir ki, işte bu gaye canlıların ve özellikle insan varlığının ortaya çıkması ve korunarak sürdürülmesidir. Dolayısıyla düzenin görüldüğü fizik ve gayenin yöneldiği biyolojik âlem, yaratılmış olma niteliği sergiler. Bu noktada yaratılmış olmak, - Platon ve Aristo'nun kastettiği şekliyle- âleme düzensizlik ve gayesizlikten sonra bir düzen ve gaye verilmesi anlamındadır. Teistik dini gelenekler -Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam- ise âlemin düzenini ve insana hizmet gayesini Tanrı'nın yoktan yaratma eylemi olarak daha açık söyler. Yahudi-Hıristiyan geleneğinin Kutsal Kitabı, Tanrı'nın evreni gökler ve yer başta olmak üzere altı günlük bir süreçte yaratmasını anlatarak başlar. Yeryüzündeki bitkisel ve hayvansal canlı hayatın tüm tür ve cinsleri ile birlikte yaratılışını ve insanın hizmetine verilmişliğini ilan eder. Kur'an-ı Kerim'de benzer şekilde Tanrı'nın gökleri ve yeri yedi kat ve altı zaman dilimi içinde, her canlı varlığı sudan ve özellikle insanı

¹ Platon, *Yasalar*, Çev. Saffet Babür, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 1998, c. 2, paragraf, 886 b, s. 119.

² Aristotle, *De Caelo*, Çev. J. L. Stocks, Clarendon Press, Oxford, 1930, E7v, E8r.

³ Aristotle, *Metaphysica*, Çev. W. D. Ross, Clarendon Press, Oxford, 1928, L kitabı, S2r.

su, toprak, balçık ve sperma gibi çeşitli merhalelerde yaratışını açıklar. Ayrıca âlemin gösterdiği bu mükemmel düzeni tek bir Tanrı'nın varlığı için en önemli kanıt olarak ortaya koyar. Birden fazla tanrının var olmasının düşünlmesi durumunda âlemin şu an sahip olduğu tek düzenin yerine bir kaosun var olması gerektiğini; ancak gözlenecek durumun bunun aksi olduğunu yani kaos yerine bir düzenin bulunduğunu belirtir. Kur'an'ın kaynaklık ettiği İslam düşüncesinde de Eşari Okulu âlemin yoktan yaratılmışlığını, Farabi-İbn Sina okulu âlemin mümkün oluşunu İbn Rüşd ise evrendeki insana odaklanan inayeti ve tüm varlıkların bu inayet planı çerçevesinde yaratılmışlığını (ihtira) Tanrı'nın varlığı için kanıt olarak kullanmayı seçer.⁴ O'nun inayet ve ihtirayı göstermek üzere doğal dünyanın gözlemlenmesine dayanması oldukça dikkat çekicidir. Ona göre güneş ve ay gibi gök cisimlerinin varlığı ve konumları dünya üzerindeki yaşama kaynaklık eder. Gece-gündüz olgusu ile mevsimler zaman dilimleri oluşturduğu kadar yaşam için döngüler meydana getirir. Yeryüzündeki dağlar, denizler rüzgârlar ve yağmurlar yaşamın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bütün bu özelliklerin canlılar ve özellikle insan için yaşamsal değerini düşündüğümüzde üzerinde yaşadığımız dünyanın bizim için yaratılmış olduğunu çıkarsamamız yanlış olmaz. Kur'an'ın da birçok ayetiyle bu özelliklere vurgu yapması boşuna değildir. Örneğin Kur'an yeryüzünün yaşam alanı olarak düzenlendiğinden, üzerindeki dağların sarsılmayı önleyici birer kazık gibi iş gördüğüne, gündüzün çalışmak için aydınlık gecenin dinlenmek için karanlık kılınmasından ve hatta yıldızlarla insanın estetik duygusuna hitap eder bir süslenmesinden bahseder. Bu yönüyle Kur'an, eğitimsiz bile olsa her insan aklının anlayabileceği kadar basit bir delil olan teleolojiyi kullanır. Dolayısıyla İbn Rüşd teleolojik delili doğal gözleme dayanması bakımından basit hem de Kur'an'a dayanması bakımından dinî bulur. Büyük ölçüde İslam felsefesinden etkilenen Orta Çağ Batı düşüncesi de Tanrı'nın varlığı hakkında benzer argümanları kullanmayı benimser. Aquinas evrenin sahip olduğu düzen ve gayeyi Tanrı'nın varlığı için kullanır onun bu argümanı "beşinci yol" olarak bilinir.⁵ Düzen ve gayenin varlığını kanıtlamak için Aristo'nun formel nederine dikkat çeker. Ona göre bir cismin formu,

⁴ Ebu'l-Velid Muhammed İbn Rüşd, *El-Keşf anı Menahij-il Edille fi Akaid-il Mille*, Haz. Dr. Muhammed Abid el-Cabiri, Merkez-üd Dirasat-il Vedde-l Arabiye, Beyrut, 1998, s. 161.

⁵ Thomas Aquinas, *Summa Theologica*, Çev. Fathers of the English Dominican Province, Benziger, Bross. Edition, 1947, <http://www.ccel.org/ccel/aquinas/summa.html>, "Treatise on the one God, Question 2: The Existence of God", s. 16.

kendisi için yapıldığı gayeyi gösterir. Örneğin bir testerenin formu onun kesmek için bir usta tarafından yapıldığını söyler. Bu mantık ile doğaya bakıldığında ise tüm doğanın sergilediği formun kendi gayesine göre Tanrı tarafından yaratıldığının kanıtı sayılır.

Felsefi ve dini düşüncede düzen ve gaye fikrinin hâkimiyeti 18.yüzyıla kadar sarsılmadan sürer. Ancak hem epistemolojik hem de bir metod olarak deneycilik, felsefi ve bilimsel alanda popülaritesini artırmakla birlikte dini düşünce alanını da etkilemeye başlar. İleriye götürdüğü deneyci epistemolojinin sonuçlarını teolojiye sıkı bir şekilde uygulayan Hume, özellikle düzen ve gaye kanıtını hedef alır. Bu kanıtın arka planda dayandığı bir benzetmenin varlığını gösterir.⁶ Bu benzetme insanın kendi ürünleri için kullandığı düzen ve gaye fikrini doğaya atfederek düzen ve gaye koyucu bir Tanrı'ya ulaşmasında ortaya çıkmaktadır. Aslında varlığa gelişine asla şahit olmadığımız ve bilгимizin de ulaşamayacağı evrenin yaratılışından sorumlu bir Tanrı'nın varlığı için yapımına şahit olduğumuz nesnelere hareketle elde ettiğimiz bir ürün ve tasarımcı arasındaki nedensellik ilişkisini kullanmaktayız. Fakat bu benzetme bize kesin olarak Tanrı'nın varlığını kanıtlamaya yetmez. Ayrıca nasıl insan yapımı nesnelere birden çok ustanın bir araya gelerek çalışmasından söz etmek mümkünse evrendeki düzenden de birden çok tanrının sorumlu olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre teleolojik kanıtın kullandığı benzetme tek bir Tanrı'nın varlığını çıkarsayacak kadar güçlü değildir. Hatta evrende bir düzen ve gayeden ziyade bir düzensizlik ve kötülük bulunduğu da söylenebilir. Hume'un deneyciliğinin ve şüpheciliğinin etkisinde kalan Kant ise evrende gözlemlenecek derecede açık bir düzen ve gaye bulunduğunu kabul ederek buradan bir Tanrı'ya ulaşma fikrini saygıya değer görür.⁷ Bununla birlikte kanıtlamanın arkasında yatan doğa ürünleri ile insan sanatının ürünleri arasında kurulan benzetmenin sonuçlarını doğru bir biçimde çıkarsamaya çalışır. Ona göre kanıtlamanın öngördüğü sonuç bir evren-mimarı olabilir, yoksa evren-yaratıcı değildir. Çünkü evrendeki düzen ve gaye, maddi şeylerin formlarına dair bir niteliktir ve bu nedenle düzenin ve gayenin yaratıldığını gösterir ama asla maddenin kendisinin yoktan yaratıldığına dair bir kanıt oluşturamaz. Yoktan yaratmaya dair bir kanıtlama için maddenin kadim olması durumunda bu düzen ve gayeden tamamen

⁶ David Hume, *Dialogues Concerning Natural Religion*, London, 1779, s. 72.

⁷ Immanuel Kant, *Critique of Pure Reason*, Çev. J. M. D. Meiklejohn, Henry G. Bohn, London, 1855, s. 383.

yoksun olacağıın gösterilmesi gerekir ki, bunu insan sanatının ürünleri ile kurulan bir benzetmeden sağlamak imkânsızdır. Çünkü insan sanatı, var olan bir madde üzerinde çalışmaya dayalıdır. Bu nedenle teleolojik düşünce, yoktan yaratıcı olarak Tanrı'nın, varlığını kanıtlamamaktadır.⁸ Sonuçta Hume'un ve Kant'ın teleolojik kanıtlamaya yönelik söz konusu eleştirileri, bu benzetmenin sonucun doğruluğunu garanti etmeye yetmediği yönündedir. Çünkü gözlemlenen olgulardan kurulan bir benzetme ile gözlemlenemeyen yani deney ötesi bir varlığa ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu durumda kanıtlama, deneyci epistemoloji açısından bilgi değil, inanç kategorisi altında onaylanmayı gerektirir.

2- Türlerin Sabitliği Doktrini

Bu eleştiriler gücünü oldukça sarsmış olsa da 19.yüzyılda Paley, teleolojik kanıtı eski gücünü yeniden kazandırmaya çalışır. Paley doğal bir nesnede görülmeyen insan ürünlerinin karmaşıklığının verdiği tasarım fikrini tüm doğaya uygular. Örneğin bir çalılıkta yürürken insanın ayağına çarpan bir kaya parçasının nereden geldiğini sormak, hiçbir açıklama gerektirmeyebilir. Fakat ayağına çarpanın bir saat olduğunu varsayarsak, bir usta tarafından birçok parça düzenli bir şekilde bir araya getirilerek oluşturulan saatin sahip olduğu karmaşıklık, saatin nasıl olup da oraya geldiğine dair bir açıklama yapılmadan terk edilmesine izin vermez. Bu açıdan saatin olduğu özellik gibi doğadaki birçok yapı da bir açıklama yapılmadan kendi haline terk edilemez. Dahası doğada, bir saatin sahip olduğundan çok daha fazla bir karmaşıklık ve tasarım belirtileri sergileyen yapılar vardır.⁹ Paley'in bu doğrultuda kullandığı en meşhur örnek insan gözüdür. Bugün modern araştırma teknikleri ile çok daha iyi bilinir hale gelen insan gözü, iris, mercek, retina, kornea, sinirler ve kaslar olmak üzere birçok parçadan meydana gelmiştir. Bu parçalardan her hangi birinin bulunmaması veya işlevini görmemesi, tam anlamıyla bir gözden söz edilmesini imkânsız kılar. Dolayısıyla gözdeki bu derece karmaşık bir tasarım, bir açıklama gerektirir. Göz de bir saat gibi benzer karmaşıklığa sahiptir ve saatteki bu derece karmaşıklık kendi kendine meydana gelmeyip bir usta tarafından yapılmışsa aynı şekilde gözdeki karmaşıklık da Tanrı tarafından yaratılmış olmayı gerektirir.

⁸ Kant, *Critique of Pure Reason*, s. 386.

⁹ William Paley, *Natural Theology*, Late Archdeacon of Carlisle, The Twelfth Edition, London, 1809, s. 3.

Paley'in karmaşıklık için saati seçmesinin nedeni, Descartes'ten beri gelen doğanın mekanik işleyişinin tam bir resmini sergilemesidir. Newton yasalarıyla ifade edilen bu mekanik doğa resminde her şey birbirleriyle karşılıklı ilişki içinde belirlenmiş veya daha doğrusu kurulmuştur. Doğanın sahip olduğu bu kurulmuş yapı bilim tarafından mekanik yasalarıyla ifade edilebilir bir özelliكتedir. Dolayısıyla doğa bir kaos değil kozmos olarak bir düzen ortaya koyar. Fakat doğadaki bu düzen, tıpkı bir saatte olduğu gibi durağan ve değişemeyen bir düzendir. Mekanik olan bu düzen, çalışması için her zaman aynı parçalarla aynı ilişkiler ağı içerisinde olmayı ifade eder. Paley'in Tanrı'nın varlığı ve yaratıcılığını kanıtlamak için saat gibi mekanik makineler ile göz gibi biyolojik yapılar arasında kurduğu bu analogi, aynı zamanda makinelerdeki mekanik durağan düzen anlayışının biyolojik yapılara da yüklenmesi sonucuna yol açmıştır. Kısaca söylemek gerekirse, göz gibi canlı yapılardaki düzen ile saat gibi makinelerdeki düzen birbirine eş kılınmıştır. Buna göre, nasıl saatteki hiçbir parça yerinden edilemez ve bir başka parça ile değiştirilemez ise gözde de hiçbir canlı parça çıkarılamaz ve değişmez. Bu anlayış biyoloji dünyasına hâkim olmuş ve "türlerin sabitliği doktrini" olarak adlandırılmıştır. Dahası dini metinlerde ifade edilen yaratılış kavramı, türlerin sabitliği doktrini ile birlikte yorumlanmış ve böylece bu doktrin dinleşmiştir. Buna göre Tanrı'nın bir canlının görmesi için gözünü yaratması bugünkü haliyle tüm parçalarının ve birbirleriyle ilişkilerinin aynı olacak biçimde sabit ve değişmez olarak yaratmış olması şeklinde anlaşılmıştır. Aynı şekilde Tekvin'de anlatıldığı üzere tüm canlı türlerinin de Tanrı tarafından bugünkü oldukları biçimleriyle sabit olarak yaratılmış olduğu inancı kabul edilmiştir. Böylece dini bir kavram olan yaratma, biyolojik düzen örnekleri olan canlıların sabit olduğu ve değişim geçirmediği inancını ifade eder hale gelmiştir.

3- Türlerin Evrimi

Ancak 1859'da Darwin, canlılarda görülen karmaşık tasarıma özel bir yaratılış eylemi olarak bakmayan bir açıklama getirir. Ona göre canlılar, bütün türler, bir anda, bu gün oldukları gibi bağımsız yaratılmayıp aksine milyonlarca yıllık bir süreçte belki tek bir basit canlı formdan doğal seçim ile evrimleşerek gördüğümüz halini alır. Zira canlılar, her çoğalan nesil ile birlikte değişime uğrar ve canlıların

hayatta kalmalarına yardım eden her yararlı değişim, ne kadar küçük olursa olsun, uzun süreçler boyunca, gen havuzunda birikerek başlangıçtan çok daha karmaşık tasarımı şekillendirir. Besin, iklim ve çevre gibi şartların destekleyebileceğinden çok daha fazla çoğalan canlılar, yaşayabilmek için birbirleriyle amansız bir hayat mücadelesine girerler. Bu mücadele sonucunda doğal ortamda yaşamak için en uygun olanlar seçilirken, diğerleri yok olur ve böylece yararlı değişimler korunurken zararlı değişimler de elenmiş olur.¹⁰ Dolayısıyla sahibine yararlı olan her değişimin kalıtımla birikmesi sayesinde görmeyi sağlayan en basit formdan göz gibi karmaşık tasarım örneği muhteşem bir organ ortaya çıkabilir. Doğada yumuşakçalar ve eklem bacaklılar başta olmak üzere omurgalılara gelinceye kadar birçok canlı türünde var olan göz yapıları basitten karmaşığa doğru bir tasarımı gösterir. Tasarımdaki karmaşıklığın artmasıyla birlikte gözün görme niteliği de artar. Örneğin en basit tasarım olan pigment kap göz, ışığa duyarlı hücre guruplarının oluşturduğu bir yarım küre olarak, sadece ışığın geldiği yönü belirleyebilir. En karmaşık tasarım olan kamera göz ise, insan gözü, dış dünyanın görüntüsünü retina üzerinde ters olarak yeniden resmeder. Ayrıca en karmaşık tasarım olan kamera göz tipinde bile her hangi bir parçanın eksik veya hasarlı olması onu göz olmaktan çıkarmaz. Nice göz kusurlarında ve hastalıklarında tam bir görme halinden körlüğe doğru giden bir merhaleler zinciri vardır. Görmeye yaklaşan her merhale uzaklaşan her merhaleden daha çok sahibine yarar sağlar ve doğal seçim ile korunur ve biriktirilir. Ayrıca tespit edilen kusurlar ve görme kayıpları gözün merhale merhale gelişmiş bir tasarım olduğunu düşünmek için bir delil sayılır.¹¹ Dolayısıyla tasarımındaki karmaşıklık, fonksiyonu açısından tam bir görme sağlayan haliyle olduğu gibi, bir anda yaratılmasını gerektirmez. Buna göre eğer canlı yapılar tamamen doğal seçim tarafından şekillendiriliyor ise bu, onların önceden belirli bir fonksiyonu sağlamaları için tasarlanmadıklarını ifade eder. Çünkü merhale merhale değişen bir organ veya yapı için şimdiki durumda bulunduğu form ve sahip olduğu fonksiyon onun son durumu değildir. Aksine birçok noktadan meydana gelen zincirdeki her hangi bir yeridir. Muhakkak ileride meydana gelecek değişimlerle tasarımı da değişecek ve belki bu, onun önceki fonksiyonunun da değişmesini tetikleyebilecektir. Örneğin

¹⁰ Charles Darwin, *On The Origin Of Species By Means Of Natural Selection Or The Preservation Of Favoured Races In The Struggle For Life*, John Murray, London, 1859, s. 81.

¹¹ Darwin, *On The Origin Of Species*, ss. 186-189.

balıklardaki hava kesesinin önceden yüzme işine yararken daha sonra solunum için kullanılan bir akciğere veya solungaca dönüştüğünü düşünmektedir Darwin.¹² Bu durumda canlının kullanma sıklığı, alışkanlığı, iklime uyum, besin ve organların karşılıklı ilişkisi gibi şartlar, yapıların değişmesinin nedenlerini oluşturur. Canlının sık kullandığı bir organ onun hayatta kalmasında da aynı derecede önemli bir konum işgal ettiği için gittikçe güçlü veya işlevsel olmaya doğru değişimin içindedir. Kullanılmayan organlar ise ya körleşerek ortadan kalkma ya da başka bir işe yarayan yapıya dönüşme sürecindedir. Yine bir yapının farklı işlere kullanılmasının sıklığı onun değişiminde etkili olabilir. Örneğin yerde beslenen ve tehlike dışında uçmayan kuşlarda kanatlar körleşirken deve kuşunda kanatlar neredeyse ortadan kalkmış bunun yerine kaçmak için çok kullanılan ayaklar gelişmiştir. Yaşadıkları iklimin değişmesi ile canlılarda da iklimin şartlarına uyum sağlamak için bazı değişiklikler görülmektedir. Örneğin kutuplara doğru yaklaşıldıkça köpek, kurt ve ayı cinsleri için kürk renginin beyazlaşması, bu hayvanların kar örtüsü ile aynı renk kamufleja sahip olmanın avlanmayı kolaylaştırması ve bunun da hayatta kalma mücadelesinden seçilerek aktarılmasının bir sonucudur. Aynı şekilde canlının birçok yapısı ve organı arasındaki ilişki de onların değişmesinin nedeni olabilir.¹³ Örneğin leğen kemiğinin yapısı böbrek gibi iç organların şeklinin de nedeni olduğu gibi plasenta içindeki bebeğin kafatasının şeklinin de nedeni olabilir. Tek tek organlarda görülen bu değişimin bir bütün olarak canlı bünyesinde yer aldığını hatırlarsak o halde toplu halde değişen bir varlıktan bahsediyor olduğumuzu anlarız. Ancak değişimin tüm organizmada hız bakımından çok yavaş ve zaman bakımından çok milyonlarca yıl ile ifade edilecek kadar uzun olduğunu unutmamak gerekir. Bu nedenle değişim tek bir canlı üzerinde çalışmaktan ziyade birbirini takip eden nesiller halindeki tüm canlı tür ve çeşitleri üzerinde çalışır. Her nesilde bireylerinin değişikliklerinin doğada seçildiği türler de böylece değişir. Bu noktada tür kavramı benzerlikler sebebiyle canlıları sınıflandırma sisteminde birbirleriyle birçok temel özellik bakımından benzeşen ve çoğalmayı gerçekleştirebilenlerin oluşturduğu en temel birimi ifade eder.¹⁴ Darwin aynı tür hayvanların yabanileri ile evcilleştirilmişleri arasındaki farklılıklara dikkat çekerek türlerde meydana gelen değişimleri göstermeye çalışır.

¹² Darwin, *On The Origin Of Species*, s. 190.

¹³ Darwin, *On The Origin Of Species*, ss. 134-143.

¹⁴ Darwin, *On The Origin Of Species*, ss. 44-49.

Bu değişimler, evcilleştirilen ve evcil olarak üretilen hayvan ve bitkilerde insan merkezli özelliklerle ortaya çıkar. Örneğin yarış atlarının sahip olduğu hızlı koşma, koyunların fazlaca yün verme ve çiftlik tavuklarının çok sıklıkla yumurtlama özellikleri, canlılardaki insana yararlı olan değişimlerin yine insan eliyle seçilmesi ile gerçekleşir. Zira her nesilde arzu edilen özellikleri taşıyan bireyler damızlık olarak korunarak çoğaltılır ve böylece eldeki evcil tür geliştirilir. Bu durum ise değişikliklerin insan eliyle seçilişinin gücünü gösterir. Öyle ise eğer insan eliyle türlerde istenilen değişiklikler gerçekleştirilebiliyorsa niçin doğada hayatta kalma mücadelesinin yön verdiği bir seçim ile türlerin değişimi beklenmesin? Elbette beklenebilir. Eğer yapay seçim doğadaki türleri insan merkezli olarak değiştirebiliyorsa doğanın değişen çevre şartlarının da türleri değiştirebileceği kabul edilmelidir.¹⁵

Darwin türlerin değişimindeki doğal seçilimin etkisinin yanında bir de seksüel seçimden bahseder.¹⁶ Seksüel seçim, canlıların birbirleriyle girdikleri üreme mücadelesinin bir sonucudur. Dişiler yavru yapacakları erkekleri seçer ve erkekler de kendi yavrularını doğuracak dişilere sahip olmak için hemcinsleriyle savaşı. Bu seçim ve mücadele kazananların genetik özelliklerinin gelecek nesillere aktarılmasını ve böylece şekillendirilmesini sağlar. Rakip erkek adayları mağlup eden bireyin galip gelmesinde etkili olan ve dişilerin eşleşmeyi seçtikleri tüm genetik özellikler ve değişimler üreme yoluyla doğacak yeni bireylerde korunurken mağlup ve dişiler tarafından seçilmeyen erkeklerin genetik özellikleri elenir. Dahası bu durum sürdükçe genetik havuzdan atılır. Tavus kuşunun gördüğümüz o muhteşem tüyleri seksüel seçilimin bir ürünüdür. Daha gösterişli ve daha parlak renkli olmasını sağlayan değişiklikler ait olduğu canlının diğer rakip hemcinsleri karşısında dişiler tarafından eş seçilmesinde şansını artırmış ve çoğalmayı başardığı için korunmuştur. Aynı şey, aslanların yeleleri veya geyiklerin devasa büyüklükteki boynuzları için de geçerlidir. Doğada seksüel seçim, dişiler eliyle, erkek cinsi üzerinde çalıştığı için ikincil üreme özellikleri erkek cinsten gelişmiş iken seçimi gerçekleştiren dişinin cinsi ise sadeliğini korumuştur.

Darwin türlerin değişiminin gösterilebildiğinde bugünkü türlerin kökenlerinin de gösterilebileceğini ileri sürer. Göstermek istediği bir köken de

¹⁵ Darwin, *On The Origin Of Species*, s. 29-43.

¹⁶ Charles Darwin, *Seksüel Seçim*, Çev. Öner Ünalın, Onur Yay., Ankara, 1977, ss. 29-34.

insanın kökeni olur.¹⁷ Bunun için öncelikle insanın fiziksel ve zihinsel yapısının diğer türlerle ilişkisi incelenir ve benzerliklerden hareketle bir değişimin izleri araştırılır. Embriyo şekilleri, anatomik özellikleri, körleşmiş organlar, taşınan parazit ve hastalıklar olmak üzere benzer tüm noktalar insanın da omurgalılar sınıfında bir tür olarak yer aldığıın işaretleridir. Zihinsel yönden her ne kadar en vahşi insan ile en üst seviyedeki maymun arasındaki fark kapatılması imkânsız bir uçurum niteliği taşısa da bu, onun bir alt formdan geldiğine dair izleri silmez. Zira insan ile diğer alt formlar arasında zihinsel yeteneklerin benzerlikleri vardır. Örneğin kendini koruma, cinsellik, annelik gibi temel içgüdüler, kıskançlık, fedakârlık, utanma ve intikam gibi kimi duygular insanlar ile diğer hayvanlar arasındaki benzerliklerin yalnızca bir kısmıdır. Öyle ki hafızaya sahip olma, hayal gücünü kullanma ve mantıklı hareket etme gibi yalnızca insana has sanılan yetenekleri de sergileyen hayvanlar bulunmaktadır. Buna göre insan, maymun gibi türlerle kardeşdir ve onlarla birlikte ortak ata olan alt bir türden evrilmiştir.

Tarihi iki milyon yıl öncesine kadar giden insan benzeri iskelet parçaları da bugünkü insanın ataları olarak değerlendirilmiştir. 1856'da Almanya'da Neander vadisinde bir mağarada göz yuvaları ileri çıkık, tepesi düz ve arkası şişkin bir kafatası bulunur ve bunu 1886'da Belçika, Cava, Heidelberg ve Pekin'de bulunanlar takip eder. Bu kanıtlara göre bugünkü insan evrimin bir sonucudur ve gelecekte de evrilmeye devam edecektir. Darwin'in insanın kökeni ile ilgili bu düşünceleri "Türlerin Kökeni" adlı eserinden çok daha büyük bir tartışmaya neden olmuş, dini çevreler tarafından Tanrı'nın kendi suretinde yarattığını bildirdiği insanın maymun ile akraba olduğu iddiasıyla aşağılandığı ileri sürülmüştür.

4- Yaratılışçılık

Böylece dini ve felsefi düşüncede teleoloji fikri ve onunla ilgili yaratma anlayışına karşılık bilimsel düşüncede evrim teorisinin ortaya çıkışı büyük bir sorun olarak görülmüş ve çözümüne yönelik çeşitli eleştiriler ve çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bunlardan ilki belki dini çevrelerden yöneltilen genel olarak yaratılışçılık olarak adlandırılan bu eleştiri, yaratmayı geleneksel durağan düzen anlayışında kabul etmekten hareketle evrimin Tanrı'nın varlığını yadsımayı

¹⁷ Charles Darwin, *İnsanın Türeyişi*, Çev. Orhan Tuncay, Gün Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 35.

gerektirdiğini ileri sürer. Henry Morris ve John C. Withcomb tarafından savunulan gençdünya yaratılışçılığına göre Tanrı, Kutsal Kitap'ta söylediği gibi tüm canlı türlerini birbirlerinden farklı ve değişmez olarak altı günde yaratmıştır.¹⁸ Kutsal Kitap'ı lafzi olarak kelimesi kelimesine alan ve hiçbir yoruma izin vermeyen bu yaklaşım, türlerin yaratılmışlığının çürütülmesini Tanrı'nın sözünün yanlışlanması ve dolayısıyla Tanrı'nın inkârı olarak anlar. Buna göre dünyanın yaşı Kutsal Kitap'ta söylendiği gibi altı gün yani yaklaşık olarak altı binyıl olmalıdır. Bu süre Darwin'in öngördüğü şekilde bir evrime izin veremeyecek kadar kısadır. Dahası fosil kayıtlarındaki boşluklar da evrimin de asla gerçekleşmediğinin kanıtı sayılır. Fakat dünyanın yaşı ile ilgili bilimsel veriler gençdünya yaratılışçılığına karşı ciddi bir sorun oluşturduğu için yeni yorumlar ortaya çıkmıştır. Bu yorumlara göre "altı gün" ifadesi dünyadaki yirmi dört saatten oluşan gün ile değil de Tanrı'nın kendi katındaki gün ile ölçülür. Veya aralarında milyarlarca yıl olan altı gün olarak yahut yaratılış hikâyesinin Musa'ya vahiy edildiği süre olan altı gün olarak yorumlanır. Ya da eski görünümle dünyanın yakın bir zamanda yaratılmış olduğu şeklinde bir yoruma da başvurulur. Tüm bu yorumların temel özelliği bilimin verilerine karşı direnmeleri olarak görülebilir. Bilimsel sonuçları kabul eden yaşlıdünya yaratılışçılığı ise altı günü altı jeolojik devir olarak yorumlar. Hatta bu yorumun önde gelen temsilcisi Hugh Ross, evrimi tür içinde değişim ve çeşitlenme mekanizması olarak kabul eder.¹⁹ Fakat yaratılışçılığın bilimi en çok kullanan formu akıllı tasarım hareketidir. Michael Behe²⁰ ve William Dembski²¹ tarafından savunulan akıllı tasarım, evrimin canlıların çevreye uyumunu sağlayan bazı büyük ölçekteki yapıların meydana gelişini açıklamadaki gücünü kabul eder. Fakat mikroskobik ölçek söz konusu olduğunda hücre ve hücre içi canlı yapılardaki karmaşıklığa dikkat çeker ve evrimle oluşamayacak kadar indirgenemez olduklarını ileri sürer. Zaten Darwin de evrimle aşamalı olarak oluşamayacak kadar karmaşık bir canlı yapı gösterilebilirse kendi kuramının çökeceğini kabul etmiştir. Fakat Darwin'in kendi çağındaki bilinmeyen bu karmaşıklık moleküler düzeydeki canlı yapıların keşfi ile

¹⁸ John Withcomb, "The History and Impact of the Book, The Genesis Flood", *Impact*, May, El-Cajon, 2006, s. iii.

¹⁹ Hugh Ross, *Creation and Time: A Biblical and Scientific Perspective on the Creation-Date Controversy*, Navpress Publishing Group, Colorado, 1994, ss. 155-159.

²⁰ Michael J. Behe, *Darwin's Black Box*, Free Press., New York, 2006, s. 4, 5.

²¹ A. William Dembski, *Expert Witness Report: The Scientific Status of Intelligent Design*, 2005, b.y.y., s. 10.

ortaya çıkarılmıştır. Örneğin bakteri ve hücrelerde hareketi sağlayan kamçı gibi yapılar yahut kandaki pıhtılaşma sistemi veya Darwin'in de acizliğini itiraf ettiği gibi gözdeki mikroskobik düzeydeki moleküller parçaların hiç birisi çıkarılamayacak veya değiştirilemeyecek yahut sonradan eklenemeyecek kadar karmaşıktır. Sadece gözde görmenin gerçekleşmesi için birçok protein türüne, aralarında sıradüzenli ilişkilerine ve hücreler arası elektro-kimyasal olayların yenilenmesi ve her an sürekli olarak tekrar etmesine ihtiyaç vardır.²² Yaralanma durumlarında çalışmaya başlayan kandaki pıhtılaşma ise yine birçok proteinin bir şelale oluşturacak biçimde birbirini aktive eden ve gerekli noktada durduran bir sistemdir. Eğer pıhtılaşma sistemi ya hiç başlamayan ya da hiç durdurulamayan bir süreç olsa canlının ölümüne neden olacaktır. Fakat sistemin nerede çalışmaya başlayacağı ve nerede duracağı karmaşık bir protein zincirinin ilişkisiyle belirlenir.²³ Bakterilerin kamçılarını hareket ettiren moleküler motor yapıları ise yine birçok proteinin dizilimi ile çalışır. Birbirini destekleyen mikro tüp moleküller ve onların bir odak etrafında sıralanmasıyla elektro-kimyasal ilişkilerden üretilen itilim bakterinin hareketini sağlar. Tüm bu moleküler düzeydeki canlı yapılarda proteinlerden birisi çıkarılsa veya değiştirilse sistem derhal bozulur ve eski işlevini yerine getiremez hale gelir.²⁴ Bu nedenle biyokimyasal bu sistemler kendinden daha ilkel bir yapıdan evrimleşmiş olmayacak kadar tam ve karmaşıktır. Dolayısıyla bu yapılar ve sistemler, evrim teorisi ile açıklamaktan uzaktır. Dahası hiçbir şekilde bilimsel yani doğa sınırları içinde kalan bir teori tarafından açıklanmaları imkânsızdır. Ancak metafizik bir yaratıcı fikrine başvurarak açıklanmaları kabul edilebilir. Bu durum modern bir tasarım kanıtı olarak görülür ve -her ne kadar akıllı tasarımcılar açıktan söylemeseler de- bir Tanrı inancı kurmak için kullanılır.

5- Natüralist Evrim

Evrimin Tanrı'nın varlığını yadsımayı gerektirdiği konusunda yaratılışçılıkla aynı fikirde olan diğer bir akım ise natüralizmdir. Naturalizim, genel olarak, bilimsel açıdan evreni ve içindekileri doğal nedenlerle açıklama çabasında olan ve doğaüstüne başvuruyu reddeden yöntem olarak tanımlamak mümkündür. Bu

²² Behe, *Darwin's Black Box*, s. 18-21.

²³ Behe, *Darwin's Black Box*, s. 79-87.

²⁴ Behe, *Darwin's Black Box*, s. 59-65.

doğrultuda natüralist bilimciler evrim teorisinin doğadaki canlıların nasıl çeşitlendiğini ve karmaşıklaştığını açıklayabilmekteki başarısından hareketle bir Tanrı'ya başvuran yaratma inancına gereksinimin kalmadığını ileri sürerler. Buna göre eğer evrim gerçekleşmişse canlıları yaratan bir Tanrı yok anlamına gelmektedir. Darwin'den önce, Alman materyalist filozof Büchner *Madde ve Kuvvet* adlı eserinde - her ne kadar doğal seçilime dayanan mekanizmasını açıklamaktan uzak olsa da- canlı türlerinin çevreyle ilişkilerine bağlı olarak değişim geçirdiklerini iddia etmiş ve bundan ateizm çıkararak ilk isim olmuştur.²⁵ Büchner ayrıca canlılar dünyasındaki acı çekme sorununa dikkat çekmiş ve bu doğrultuda evrimle kötülük problemini temellendirmiştir. Bu natüralist ve materyalist düşünce tarzı, bilim çevrelerinde evrim teorisini ateizm için dayanak haline getirmiştir. Günümüzde ise Richard Dawkins, evrim teorisi ile ateizmin neredeyse aş anlamlı görülürcesine birlikte anılması için elinden geleni yapmaya çalışmaktadır. Dawkins evrenin varlığa gelişini ve düzenlenişini, Demokritosçu atom teorisini Darwin'in evrim teorisıyla birleştirerek yeniden yorumlar. Fiziko-kimyasal yasalarla belirlendiği üzere maddenin parçacık düzeyinde, meydana gelmesi açıklama gerektirmeyecek kadar şans eseri basit eşleyiciler ortaya çıkmış ve daha sonra kararsız olanların yıkıldığı ve kararlı olanların kendini kopyalamaya devam ettiği bir doğal seçilim süreci sonucunda karmaşıklık artarak evreni meydana getirmiştir. Yine doğal seçilim süreci içerisinde eşleyici moleküler yapılar, RNA gibi canlı yapıların temel taşlarını ortaya çıkarmış ve yaşam evrimleşmeye başlamıştır. Biyolojik dünyada görüldüğü üzere tüm canlı yapılar ve türler de bu evrimin bir ürünüdür. Peki bu nasıl mümkündür? İşte bunu Dawkins, evrimin tasarımı biriktiren seçilim prensibi ile açıklar. En basit fiziksel veya biyolojik yapılar, hiçbir şekilde tek basamaklı bir seçilim ile yani bir anda şans eseri asla meydana gelemeyecek kadar karmaşıktır. Bu karmaşıklığı "Bence bir gelinciğe benziyor" gibi basit bir cümle olarak düşünürsek yirmi dokuz harfli bir klavye ile bir anda şans eseri yazılması ihtimali, "10 milyar kere milyon kere milyon kere milyon kere milyon kere milyon kere" gibi bir rakama yani imkânsızlığa karşılık gelir. Hâlbuki hedef cümleyi her nesilde doğruları saklayan ve biriktirerek ilerleyen bir seçilim ile yazmak üzere basit bir bilgisayar programı kullanarak hesaplırsak yarım saatten 11 sn gibi değişen sürelerde elde edilebilir hale

²⁵ L. Büchner, *Force and Matter*, ed. J. Frederick Collingwood, Trübner Co., London, 1864, s. 65.

gelir.²⁶ Bir sonraki adımda Dawkins biyomorf adını verdiği basit bir çizgiden başlayarak çeşitli yönlerde ve çeşitli açılarla dallanmasını önceden belirlediği bilgisayar programları ile kendisinin uyguladığı bir seçime göre öngörülemeyen çeşitlilikle değişik şekillerin evrimini sağlar. Bu biyomorf aralarında canlılar dünyasından çok çeşitli bitki ve hayvan şekilleri kadar insan ürünü teknik makineler de vardır. Bütün bunlar birikimli seçilimin işe yaramasını ve karmaşıklığı açıklamaktaki gücünü gösterir. Aynı şekilde birikimli seçilimle çalışan evrim de canlı yapıların her nesilde kendini mutasyonlar içeren yeni yavrularla çoğaltması, çevreye uyum sağlayamayanların elenmesi, sağlayanların özelliklerinin biriktirilmesi ile karmaşıklığın ortaya çıkışını açıklar.²⁷ Yaratılışçıların örnek verdiği ve Darwin'in de kendisinin karmaşıklığı karşısında hayranlığını gizlemekten çekinmediği göz gibi bir organın da evrimi açıklanabilir. Çünkü doğada birçok canlı türünde birbirinden pek çok bakımdan farklı ve özellikte göz formları mevcuttur ve bu göz formları en ilkelinden en gelişmişine doğru sıralanabilir. Örneğin bazı göz formlarında mercek bazı formlarında da retina tabakası ya yoktur veya gelişmiş değildir. Yani insandaki gibi kamera göz olmadan da diğer formlarda bir görme fonksiyonu ortaya çıkmaktadır. Her hücrenin ışığa duyarlı bir özelliği olduğunu da düşünersek gözün tüm bu formlar dizisince bir evrimini reddetmeye gerek yoktur. Dolayısıyla yaratılışçıların iddia ettiği gibi gözün bir parçasının eksik veya değişik olması durumunda görmenin gerçekleşmeyeceği derecede karmaşık olduğu ve bu nedenle evriminin imkânsızlığı iddiası geçersizdir. İnsana tanudık olan görme kusurlarındaki derecelendirmenin varlığı da biraz daha iyi olan bir görmenin sahibine sağladığı hayatta kalma avantajı ile sonraki nesillere aktarılmasının sonucu olarak evrimini de destekler.²⁸ Bunun aksine yaratılışçılığın iddiası olan göz gibi bir karmaşıklığın birden bire sıçrama ile meydana gelmesi çok daha farklı sorunlar içerir. Çünkü Fred Hoyle'un benzetmesi ile nasıl bir uçağın tüm parçalarının bulunduğu bir hangardan bir fırtına sonrası bir anda bir Boeing 747 oluşması beklenemez ise, aynı şekilde göz gibi bir karmaşıklığın da bir anda ortaya çıkması beklenemez.²⁹ Bu doğrultuda yaratılışçılık karmaşıklığı açıklamak için kendinden daha karmaşık bir tasarımcıya başvurur ve bu tasarımcı nihayetinde Tanrı'dır. Bununla birlikte kendi kendine

²⁶ Dawkins, *The Blind Watchmaker*, W. W. Norton & Company, New York, 1996, s. 46-50.

²⁷ Dawkins, *The Blind Watchmaker*, s. 52-61.

²⁸ Dawkins, *The Blind Watchmaker*, s. 81.

²⁹ Dawkins, *The Blind Watchmaker*, s. 234.

meydana gelmesi olanaksız bulunan her karmaşık varlığı açıklamak için başvurulan tasarımcının kendisi ise çok daha karmaşık olduğundan dolayı çok daha fazla olanak dışıdır. Bu yöntemle karmaşıklığın açıklanması ortadan kalkar ve bu durum yaratılışçılığın başvurduğu anlamdaki Tanrı'nın varlığını yadsımayı gerektirir.³⁰

6- Yaratılışçılık ve Natüralizm'in Eleştirisi

Peki bütün bunlar karşısında bir üçüncü yol, yani, hem evrim teorisinin geçerliliğini hem de Tanrı inancını kabul edebilmek mümkün değil midir? Hem yaratılışçılık hem de natüralizm dikkat edilirse eğer evrim teorisi doğru ise, Tanrı'ya inanmanın imkansız olduğunda anlaşmaktadır. Onları bu tutuma sevk eden prensip, temel olarak, bilimin veya bilimsel teorisinin metafizik inançlar hakkında olumsuz veya olumsuzlayıcı yargı verici bir konumda görülmesi anlamına gelen pozitivist felsefedir. Buna göre, özelde evrimin ve genelde bilimin doğada her şeyi açıklaması karşısında Tanrı'ya başvuracak epistemolojik boşluklar ortadan kalkmakta ve böylece Tanrı inancı gereksiz hale gelmektedir. Bu yaklaşımı kabul eden yaratılışçılık evrimin veya bilimin doğa açıklamasındaki boşluklara sarılmakta ve boşluklar üzerine savunmacı bir yaklaşım geliştirmektedir. Bununla birlikte her geçen gün bilimdeki epistemolojik boşluklar dolmakta yani doğanın bilimsel açıklaması tamamlanmaktadır. Yaratılışçılığın bakış açısına göre her geçen gün artan bilimsel keşifler Tanrı'nın varlığına ihtiyacı ortadan kaldırmaktadır. Evrim açısından ise paleontolojik bulgular fosil kayıtlar arasındaki zincirin tüm parçalarını bazı türlerde neredeyse birleştirmeyi başarmıştır. Fillere ait buluntular fosil kayıtlar arasındaki boşlukları doldurmuştur. Yine balinalara ait fosiller de kesintisiz olarak bulunmuş durumdadır.³¹ Fosil kayıtlarında tüm canlı türlerinin bulunuşu Cambrien patlamadan günümüze doğru zamansal bir sıralama gösterir. İlk çok hücreliler 700 milyon yıl öncesine gider. İlk deniz canlıları olan mercanlar ve kabuklular 550 milyon yıllıktır. İlk balıklar 480 milyon yıla, ilk amfibiyenler 380 milyon yıla, ilk sürüngenler ise 340 milyon yıla tarihlenir. İlk dinazor fosilleri 260 milyon yıl ve ilk memeli fosilleri 210 milyon yıl ve ilk kuş fosilleri de 155 milyon yıl öncesine aittir. Bu durum evrimin tek bir ortak ataya dayanan canlılığı türleşme mekanizmaları ile nasıl

³⁰ Dawkins, *The Blind Watchmaker*, s. 316.

³¹ Kenneth R. Miller, *Finding Darwin's God*, Harper Perennial, USA, 2002, s. 264.

çeşitlendirdiğinin fosil kayıtlarındaki resmini oluşturur.³² Akıllı tasarımın iddiası olan indirgenemez karmaşıklığıdaki mikroskobik yapılar ve sistemlerin de evrimini gösteren daha alt yapılar ve sistemler keşfedilmiştir. Amerikalı önde gelen hücre biyoloğu Kenneth Miller, hücre kamçıları ve tüyüklüklerinin hareket etmesini sağlayan motor yapılarının şeritli sineklerde çevrede dokuz merkezde yedi mikrotüple, sivrisineklerde merkezde sadece tek mikrotüple, yılanbalıklarında merkezde hiç mikrotüp olmadan çalıştığını ortaya koyar. Bu durum -Behe'nin iddia ettiğinin aksine- kamçı ve tüyüklüklerinin moleküler parçalarının hiçbirinin çıkarılamayacak veya eklenemeyecek derecede karmaşık olmadığını, dahası en basitten karmaşığa doğru evrimleştiğini gösterir.³³ Yine Miller pıhtılaşma sisteminin ayrı fonksiyonu pıhtılaşma kullanmadan gerçekleştiren sistemlerle basitten karmaşığa doğru ilişkisini tespit eder. Dahası pıhtılaşma sistemindeki proteinlerin aralarındaki benzerliklere dikkat çeker ve genleri iki katına çıkaran mutasyonların benzer yapıları çoğaltması yoluyla basamak basamak evrimleşme ağacının gösterileceğine inanır.³⁴ Miller, ayrıca, Behe'nin iddia ettiği üzere bu karmaşık sistemlerin dünyanın başlangıcında yaratılmasından itibaren yaklaşık 4 milyar yıl boyunca hücrelerin içinde saklanması durumunda meydana gelecek mutasyonlarla asıl işlevinden uzaklaşacak derecelerde değişim geçirmeden kalmasının bir çelişki ortaya çıkaracağını belirtir. Bütün bunlara dayanarak Miller, Behe'nin moleküler indirgenemez karmaşıklık örneklerinin basitten nasıl evrimleştikleri açık bir şekilde ortaya koyar.³⁵ Buna göre biyolojik dünyada ortak bir ilk atadan genetik değişimlerin doğal seçim yoluyla elenmesi ve saklanması sürecinde canlıların çeşitlendiği bir evrim söz konusudur.

Eğer evrim gerçekleşmişse bu bir Tanrı'nın olmadığı anlamına mı gelir? Evrim teorisi her bilimsel teori gibi doğaya dair bir açıklama olarak canlı çeşitliliğinin nasıl meydana geldiğini açıklamayı hedef edinir. Yani evrim teorisi, apaçık bir şekilde gözle görünen fizik dünyaya ait bir söylemdir. Hâlbuki Tanrı'nın varlığı gözle görünen dünyanın ötesinde tamamen metafizik bir alana ait bir söylemdir. Hiçbir teist Tanrı'nın gözle görünen bir dünyada fizik olarak var olduğunu kabul etmez. Bununla birlikte fizik dünyaya ait bir söylemin nasıl olup da metafizik bir söylemi yanlışladığı sorgulanmayı gerektirir. Diğer bir deyişle gözümüzle gördüklerimizden

³² Miller *Finding Darwin's God*, ss. 38-40.

³³ Miller, *Finding Darwin's God*, s. 142.

³⁴ Miller, *Finding Darwin's God*, s. 158.

³⁵ Miller, *Finding Darwin's God*, s. 163.

hareketle görmediklerimizin yokluğunu sonuçlamaya ne kadar hakkımız olabilir! Bilim, deneysel ve gözlemsel yöntemlerle ve ilgilendiği alan bakımından fizik dünya ile sınırlı bir alanda geçerlidir. Bilimsel teoriler de bu yöntemlerine ve alan içerisinde doğrulanmaları veya yanlışlanmaları bakımından test edilebilirliğe sahip olmalıdır. Bu yöntemleri ve bu alanı aşan her iddia bilimsellik sınırlarının ötesine geçmiş kendisi bir metafizik halini almış olur. Bununla birlikte Elliot Sober tarafından gösterildiği gibi, her bilimsel teori metafizik öğeleri kullanmaktan mahrum olamaz. Bunun en açık örneği, fizikten genetiğe bilimin matematiği bir ölçme ve hesaplama aracı olarak kullanmasıdır. Öyle ki günümüz fiziği neredeyse matematikleşmiş ve matematikten ayrılmaz hale gelmiştir. Matematiğin nesnelere olan sayılar ise tamamen soyut ve metafizik varlıklardır. Hiç kimse örneğin 5 sayısının uzay ve zaman sınırları içinde duyulur bir varlık olduğunu düşünmez. Bununla birlikte deneysel olarak yanlışlanan bir fizik teoriden hareketle içerdiği matematiğin nesnelere de yanlışlandığı çıkarılmaz.³⁶ Aynı şekilde doğrulanan bir fizik teori içerdiği matematiğin nesnelere doğrulamaz. Doğrulanmayan veya yanlışlanan şey bilimin sınırları içine giren önemler olur, bilimin sınırları dışında kalan metafizik iddialar doğrulanmaktan veya yanlışlanmaktan muafdir. Buna göre hem yaratılışçılığın hem de natüralizmin “Tanrı tüm canlı türlerini sabit olarak yarattı” – yaratılışçılık ve natüralizm yaratmayı en baştan *sabit* olarak var kılmak şeklinde anlamaktadır- önermesinden, türlerin “sabit olarak” yaratıldığı iddiası, evrim tarafından yanlışlandığında Tanrı’nın varlığının da yanlışlandığını çıkarsamaları kabul edilemez. Tanrı’nın varlığı anlamlı metafizik bir iddiadır ve türlerin yaratılmasının sabit değil de evrimsel olmasının keşfedilmesi ile yanlışlanmış olmaz. Burada yanlışlanan şey, türlerin sabitliği doktrindir. Bu doğrultuda yaratmanın türlerin sabitliği doktrini üzere anlaşılması da yanlışlanmış olur. Aksine biyolojik dünyada türlerin evriminin keşfi, yaratmanın yeni ve doğru bir anlamının keşfi demektir. Buna göre, evrimi yaratmanın anlamı içinde düşünmek gerekir. Yaratma sabit olarak değil de evrimsel olarak gerçekleşmişse bundan Tanrı’nın var olmadığını çıkarsamak mümkün değildir.

³⁶ Elliot Sober, “Evolution Without Naturalism”, *Oxford Studies in Philosophy of Religion*, ed. J. Kvanvig, Oxford University Press, Oxford, t.y, s. 24-27.

7- Sonuç: Teistik Evrim

Bu noktada eğer yaratılışçılığın ve natüralizmin iddiaları reddedilirse, hem evrim teorisini bilimin yöntemi ve sınırları içinde kabul etmek hem de Tanrı'nın evrim ile yaratığına inanmak aynı anda nasıl mümkündür? Bu soruyu cevaplandırmak için teistik bakış açısına odaklanmak gerekir. Çünkü teist bu dünyayı ve içindekileri bir Tanrı'nın yaratığına inanmakla birlikte kendisine bu dünyanın doğru bir şekilde açıklanmasının yani biliminin elde edilmesi görevinin verildiğine inanır. Bilim yapmayı, Tanrı'nın her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten olarak yaratıcılığının büyüklüğünü anlamamanın bir yolu görür. Bu noktada özellikle İslam'ın Kutsal Kitabı Kur'an'ın inanandan göklerin yaratılışı başta olmak üzere diğer canlılara ve insanın kendi yaratılışına bakmasını ve üzerinde düşünmesini istediğini hatırlatmak yerinde olur. Bu nedenle teist için bilimsel keşifler ne kadar artarsa artsın bu durum Tanrı'nın varlığına ihtiyacı azaltacağı veya ortadan kaldıracacağı anlamına gelmez. Aksine bilimsel bilgi üretmek ve artırmak hatta artan bu bilgiyi öğrenmek bile dindarlığın bir boyutudur. Modern bilimin kökenlerindeki teistik dinlerin yaptığı katkılar da bunun sonucudur. Buna göre eğer bilim, türlerin çeşitliliğinin açıklanmasına dair bir teori ortaya koyarsa bunu teist, Tanrı'nın yaratıcılığının bir tarafını daha anlamak olarak görmeye hazırdır. Çünkü teist için olguların nedensel ilişkilerinin bilim tarafından ortaya konan açıklamalarının arkasında her zaman doğrudan etken olarak Tanrı'nın yaratıcılığı vardır.

Örneğin yere düşen cisimlerden tüm gök cisimlerinin uzaydaki dağılımına değin tüm evreni bir bütün olarak açıklayan Newton'un kütle çekim teorisi de karşılaştığı ilk tepkilerden sonra teistik düşünce tarafından Tanrı'nın yaratıcılığının bir ifadesi olarak görülmüştür. Fiziksel ve kozmolojik açıklamalara karşı teistik bu tutum aynı şekilde evrim teorisi için de geçerlidir. Teist, Tanrı'nın evrimi doğal seçilimin belirleyicisi olan çevre şartları ile doğal seçilimin üzerinde çalıştığı değişimlerin nedeni olan rastgele mutasyonların biriktirilmesi ve elenmesine yol açarak yönlendirdiğine inanabilir. Bergson tarafından dikkat çekildiği gibi ışık, çevrenin görülmesi amacı için gözün evriminin yönlendirilmesindeki çevresel bir etkidir.³⁷ Bu ve benzeri çevresel etkiler yaşamın ortaya çıkmasındaki ince ayarlanmış fiziko-kozmolojik özellikler ve sabitlere dek geriye doğru götürülebilir. Evrim teorisi

³⁷ Henry Bergson, *Yaratıcı Tekâmül*, Çev. Mustafa Şekip, Devlet Matbaası, İstanbul, 1986, s. 99.

olmadan biyolojide hiçbir şeyin anlamının olmadığını söyleyen Dobzhansky, türleşmenin çok karmaşık çevresel koşullara bağlı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Türleşme, dağlardan nehirlerle coğrafi engellere ve her bir yerleşim alanının sahip olduğu canlı çeşitliliğine dahası bunların içinde beslenmeyi belirleyen av-avcı hayvanların türleri ve bitki örtüsüne, birçok coğrafi etkenin çalışması ile canlı topluluklarının genetik yapısının biçimlendirilmesi demektir. Bütün bunların sonunda evrimleşen zekâ yani insan hiçbir şekilde şans eseri olarak açıklanamaz.³⁸ Dahası canlı topluluklarının türleşmesinin genetik mekanizması hakkında Sewall Wright, ince dengenin var olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ona göre evrim topluluğun boyutu, mutasyon oranı, iç çiftleşme ve çaprazlama gibi genetik faktörlerin karşılıklı ince dengesi olduğunda meydana gelir. Örneğin çok sayıda mutasyon bozukluğa yol açar. Mutasyonların genetik havuzda değişimi meydana getirebilmesi de topluluğun boyutuna bağlıdır. Topluluk çok küçük olursa iç çiftleşme türü yok oluşa götürür. Ayrıca çaprazlama da çok fazla olmadıkça gereklidir.³⁹ Bu genetik ince denge evrimin de bir teleoloji içerdiğinin kanıtı olarak kabul edilebilir.

Bütün bunlara dayanarak diyebiliriz ki, evrim teorisi hiçbir şekilde Tanrı inancına karşı bilimsel bir argüman olarak kullanılamaz. Aksine iyi anlaşıldığında evrimi Tanrı'nın bir yaratma yöntemi olarak görmek mümkündür. Bu doğrultuda evrimin temelindeki genetik işleyişten türleşme olayına kadar tüm sürecin ince bir denge içerdiği ve bunun arka planda yönlendirici bir akıllı varlığı gerektirdiği kabul edilebilir. Bu anlamda bilimsel bir teorinin metafizik olarak teizm lehine yorumlanmaya açık olduğu sonucuna varabiliriz.

Kaynakça

Aquinas, Thomas, *Summa Theologica*, Çev. Fathers of the English Dominican Province, Benziger Bros. Edition, 1947:

<http://www.ccel.org/ccel/aquinas/summa.html>.

Aristotle, *De Caelo*, Çev. J. L. Stocks, Clarendon Press, Oxford, 1930.

Aristotle, *Metaphysica*, Çev. W. D. Ross, Clarendon Press, Oxford, 1928.

Behe, Michael J., *Darwin's Black Box*, Free Pres., New York, 2006.

³⁸ T. Dobzhansky, "Nothing in Biology Makes Sense Except in the Light of Evolution", *The American Biology Teacher*, March, 1973, c. XXXV, s. 259-260.

³⁹ Sewall Wright, *The Roles of Mutation, Inbreeding, Crossbreeding and Selection in Evolution*, Reprinted from *Proceedings of The Sixth International Congress of Genetics*, c. 1, 1932, s. 10-11.

Bergson, Henry, *Yaratıcı Tekâmül*, Çev. Mustafa Şekip, Devlet Matbaası, İstanbul, 1986.

Büchner, L., *Force and Matter*, Ed. J. Frederick Collingwood, Trübner Co., London, 1864.

Darwin, Charles, *İnsanın Türeyişi*, Çev. Orhan Tuncay, Gün Yayıncılık, İstanbul, 2002.

Darwin, Charles, *On The Origin Of Species By Means Of Natural Selection Or The Preservation Of Favoured Races In The Struggle For Life*, John Murray, London, 1859.

Darwin, Charles, *Seksüel Seçilim*, Çev. Öner Ünalın, Onur Yay., Ankara, 1977.

Dawkins, Richard, *The Blind Watchmaker*, W. W. Norton & Company, New York, 1996.

Dembski, A. William, *Expert Witness Report: The Scientific Status of Intelligent Design*, 2005, Bsm Yr. Belirsiz.

Dobzhansky, T., "Nothing in Biology Makes Sense Except in the Light of Evolution", *The American Biology Teacher*, March, 1973, c. XXXV.

Hume, David, *Dialogues Concerning Natural Religion*, London, 1779.

İbn Rüşd, Ebu l-Velid Muhammed, *El-Kesf an Menahij-il Edille fi Akaid-il Mille*, Haz. Dr. Muhammed Abid el-Cabiri, Merkez-üd Dirasat-il Vedde-l Arabiye, Beyrut, 1998.

Kant, Immanuel, *Critique of Pure Reason*, Çev. J. M. D. Meiklejohn, Henry G. Bohn, London, 1855.

Miller, Kenneth R., *Finding Darwin's God*, Harper Perennial, USA, 2002.

Paley, William, *Natural Theology, Late Archdeacon of Carlisle*, The Twelfth Edition, London, 1809.

Platon, *Yasalar*, Çev. Saffet Babür, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 1998, c. 2.

Ross, Hugh, *Creation and Time: A Biblical and Scientific Perspective on the Creation-Date Controversy*, Navpress Publishing Group, Colorado, 1994.

Sober, Elliot, "Evolution Without Naturalism", *Oxford Studies in Philosophy of Religion*, (ed. J. Kvanvig), Oxford University Press, Oxford, t.y.

Withcomb, John, "The History and Impact of the Book, The Genesis Flood", *Impact*, May, El-Cajon, 2006.

Wright, Sewall, *The Roles of Mutation, Inbreeding, Crossbreeding and Selection in Evolution*, Reprinted from Proceedings of The Sixth International Congress of Genetics, c. I, 1932.